

SUKSET RISTISSÄ

Vasemmiston ja oikeiston välinen ristiveto jyrkkenee

Monet suomalaiselle yhteiskunnalle perinteiset vastakkainasettelut ovat viime vuosina lieventyneet. Tulonjako ja työmarkkinat ovat edelleen keskeisiä ristiriitojen aiheita, mutta yhteiskunnallisten jännitteiden niiden ympärillä koetaan laskeneen. Myös syntyperäisten suomalaisten ja maahanmuuttajien, kansallisen ja kansainvälisen kulttuurin, kasvukeskusten ja syrjäseutujen sekä EU-myönteisten ja EU-kriittisten väliset jännitteet ovat lieventyneet.

Näiden sijaan nyt korostuvat aatteeseen ja identiteettiin perustuvat ristiriidat. Vasemmiston ja oikeiston välinen vastakkainasettelu nähdään merkittävästi jyrkempänä kuin aiempina vuosikymmeninä.

Myös perinteisesti vaikeiksi arvoidut miesten ja naisten sekä nuorten ja ikääntyneiden väliset jännitteet koetaan nyt aiempaa vahvempina.

- ◆ Eniten suomalaiset näkevät ristiriitaa rikkaiden ja köyhien välillä, jota 72 prosenttia suomalaisista pitää voimakkaana.
- ◆ Jännitteiden arvioidaan kasvaneen etenkin vasemmiston ja oikeiston välillä. Kaksi kolmesta (66 %) näkee voimakasta ristiriitaa ja vastakohtaisuutta näiden välillä.
- ◆ Naiset arvioivat useimmat kyselyssä mukana olleet eri väestöryhmien väliset ristiriidat kärjekkäämmiksi kuin miehet.
- ◆ Vasemmistopuolueiden kannattajat näkevät yhteiskunnassa enemmän ja voimakkaampia ristiriitoja kuin perinteisiä porvaripuolueita äänestävät.

Suomalaiset näkevät yhteiskunnassa voimakkaita ristiriitoja ja vastakohtaisuuksia eri ihmisryhmien, identiteettien ja yhteiskunnallisten pyrkimysten välillä. Siinä ei ole mitään uutta. Monet ristiriitaisuudet ja vastakkainasettelut ovat pysyneet suomalaisten tuntohermolla jo vuosikymmeniä, eikä kokemus ristiriidoista ole yleisesti ottaen kärjistymässä aiempaan verrattuna.¹

E erityisen voimakkaiksi hahmottuvat suomalaisten mielissä kuusi yhteiskunnallista vastakkainasettelua (Kuvio 1): rikkaat ja köyhät, syntyperäiset suomalaiset ja maahanmuuttajat, vasemmisto ja oikeisto, kasvukeskukset ja syrjäseudut, teollisuus ja luonnonsuojelu sekä poliitikot ja kansa (ks. näkemysten jakaumat sivuilla 3–8).

Kahta lukuun ottamatta edellä mainittuja ristiriitoja ei kuitenkaan koeta kärjekkäämpinä kuin edellisessä, vuonna 2016 tehdyssä mittauksessa. Useiden perinteisten suurten kiistanaiheiden kohdalla yhteiskunnallinen eripura ei ole kasvussa, vaan pikemminkin laskussa. Niiden sijaan monet perinteisesti vaiheet ristiriidat koetaan nyt aiempaa voimakkaammiksi (ks. Kuvio 5 sivulla 7).

Tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että ne ovat arvioita suomalaisessa yhteiskunnassa esiintyvien vastakkainasetteluiden voimakkuuksista. Ne eivät kerro suoraan siitä, kuinka perusteltuna kutakin vastakkainasettelua kaiken kaikkiaan pidetään. Yksin ristiriidan voimakkuuden poh-

jalta ei liioin voida päätellä väestön mielipidesuuntia sen takana olevissa asiakysymyksissä.²

Käsitykset ristiriidoista muodostavat eräänlaisen yhteiskunnallisen keskustelun ilmapuntarin. Ne kuvaavat kansalaisten arvioita siitä, mistä kysymyksistä juuri nyt näyttäisi syntyvän hankausta suomalaisten välille, ja millaisten aiheiden kohdalla vastakkainasettelu nähdään maltillisempänä. Ristiriita-arvioissa yli ajan havaittavat muutokset antavat osiittaa yhteiskunnallisen ilmapiirin mahdollisista muutoksista.

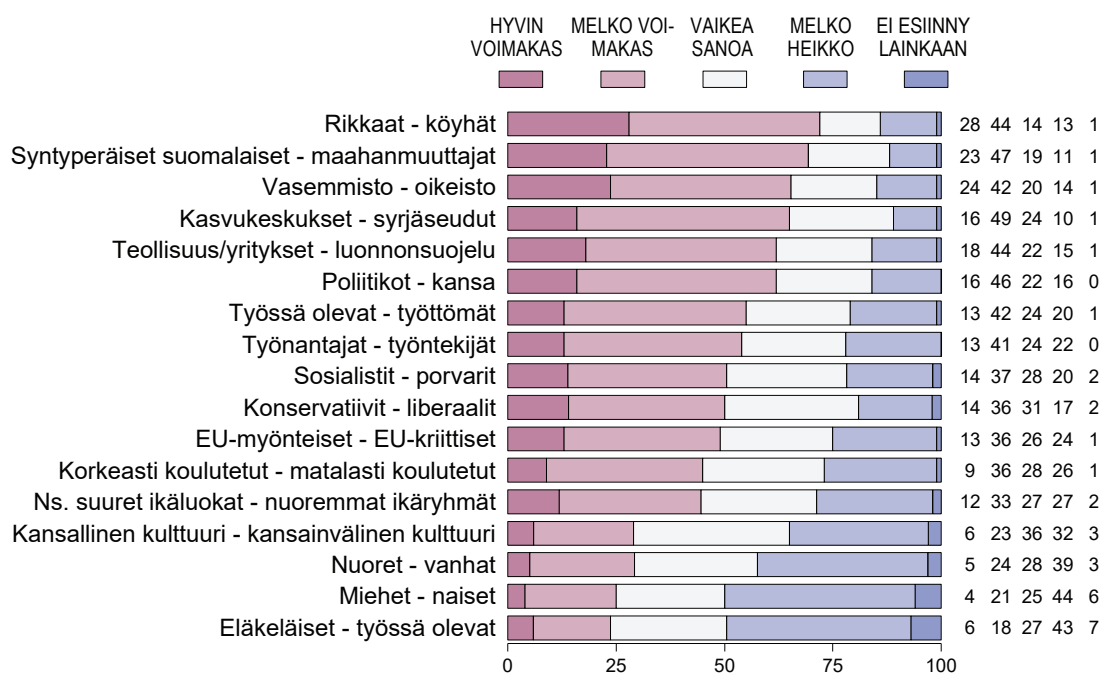
Syksyn 2021 Arvo- ja asennetutkimuksessa kysytyt ristiriitaparit jakaantuvat kolmeksi ryhmäksi: yksi koskee talouteen liittyviä ristiriitoja, toinen kansainvälisyyden ja paikallisuuden välisiä ristiriitoja ja kolmas aatteisiin ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvia ristiriitoja.

Talouden kovat ristiriidat vaimentuneet

Eniten suomalaiset näkevät ristiriitaa rikkaiden ja köyhien välillä, jota 72 prosenttia suomalaisista pitää voimakkaana ja vain 14 prosenttia vähäisenä (Kuvio 2). Enemmistö kaikissa väestöryhmissä pitää tätä ristiriitaa voimakkaana (ks. Kuvio-liite), mutta kokemukset vaihtelevat suuresti puoluekannan mukaan (ks. Vasemmisto näkee ristiriitoja porvareita enemmän, ss. 4–5).

Vaikka rikkaiden ja köyhien välinen vastakkainasettelu arvioidaan vahvaksi, se on kuitenkin hie-

KUVIO 1. Arviot yhteiskunnallisten ristiriitojen ja vastakohtaisuuksien voimakkuudesta (%)

man loiventunut viime mittauksesta. Voimaa tältä vastakkainasettelulta on saattanut viedä tulojaon hyvin tasainen kehitys 2000-luvulla. Rikkaita Suomessa on varsin vähän³ ja pienituloisten osuus väestöstä on alhainen.⁴

Huoli tuloeroista hiipuu.

Myös aiemmat EVAn Arvo- ja asennetutkimukset ovat osoittaneet, että suomalaisten perinteisesti hyvin suuri huoli tuloeroista on jo jonkin aikaa ollut laskusuunnassa.⁵ Onkin todennäköistä, että osa vastakkainasettelun voimakkaaksi arvioivista pitää sitä tarpeettomana. Tähän suuntaan viittaa myös Arvo- ja asennetutkimuksen tulos, jonka mukaan suomalaiset eivät suhtaudu rikkaisiin ja rikastumiseen kielteisesti, vaan pikemmin neutraalisti.⁶

Rikkaiden ja köyhien ohella taloudessa nähdään myös muita vastakkainasetteluja. Enemmistö (55 %) pitää työssä olevien ja työttömien välistä vastakkainasettelua voimakkaana, ja reilu viidesosa (21 %) ei pidä. Ristiriita arvioidaan nyt aavistuksen voimakkaammaksi kuin viisi vuotta sitten.

EVAn aiemmat Arvo- ja asennetutkimuksen tulokset valottavat työttömien ja työssä olevien välisen kitkan syitä. Työssä olevat liittävät sekä työttömyyteen⁷ että sosiaaliturvan käyttöön⁸ työttömiä useammin stigmaa eli häpeäleimaa. Toisaalta työttömien näkemykset ansiotyöstä ovat paljon synkempiä kuin työssä olevien heijastellen syrjäytetyksi tulemisen kokemuksia.⁹ Samassa tutkimuksessa erot työelämää koskevissa näkemyk-

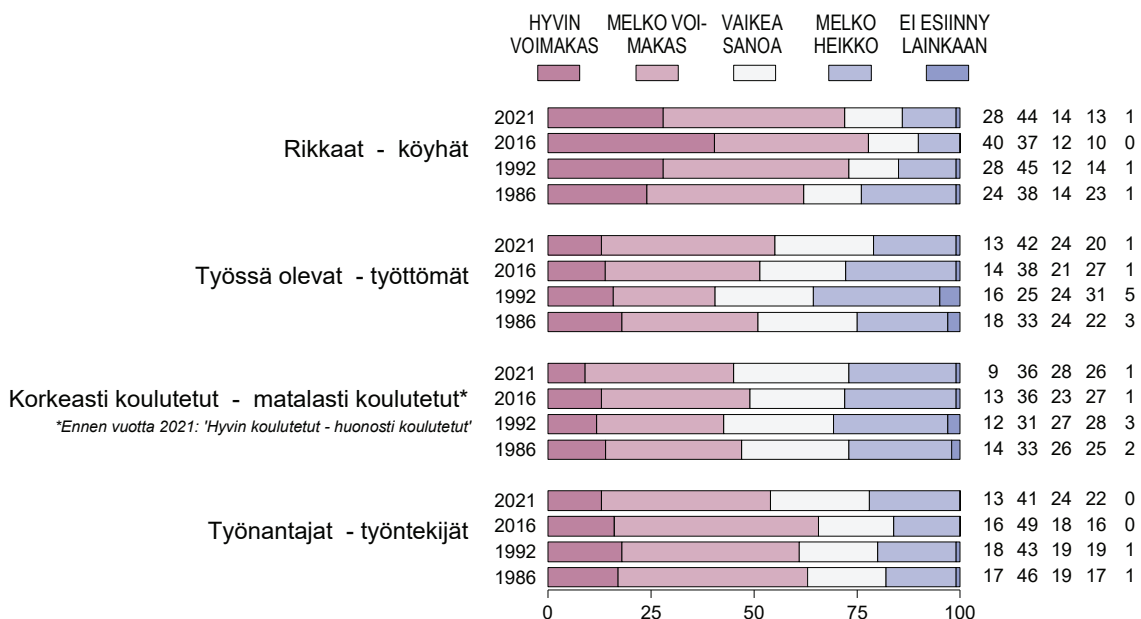
issä venähtävät suuriksi myös korkeasti koulutettujen ja vähemmän kouluja käyneiden välillä.

Korkeasti ja matalasti koulutettujen välillä havaitaankin jonkin verran ristiriitaa. Voimakkaana tätä vastakkainasettelua pitää 45 prosenttia ja heikkona 27 prosenttia. Ryhmien välinen ristiriita koetaan nyt kuitenkin aavistuksen aiempaa heikompana.

Aiempaa vaimeampina näyttäytyviin ristiriitoihin kuuluu myös työnantajien ja työntekijöiden välinen vastakkainasettelu. Hieman yli puolet (54 %) näkee työmarkkinaosapuolien välillä voimakasta ristiriitaa ja reilu viidesosa (22 %) ei näe. Vastakkainasettelu koetaan nyt selvästi aiempaa vähemmän voimakkaaksi siitä huolimatta, että parhaillaan meneillään olevan työmarkkinakerroksen ilmapiiriä on erityisesti palkansaaajapuolella luonnehdittu kireäksi.¹⁰

Jännitteen hienoista purkautumista voi selittää viimeaikainen hyvä työllisyyskehitys sekä se, että suomalaisessa keskustelussa yleensä laineita nostattava poliitikkojen aloitteellisuus työmarkkinoita koskevissa asioissa on jäänyt viime vuosina vähäiseksi.¹¹ Samalla myös työehdoista sopiminen on kulkenut suurta draamaa sisältäneistä keskiteytistä tulopoliittisista kokonaisratkaisuksista (tupo) kohti hajautetumpia liitto- ja paikallistason ratkaisuja. EVAn viime vuosien Arvo- ja asennetutkimusten mukaan suomalaiset eivät haikaile tupoja takaisin, vaan pitävät hajautettua liitto- tai paikallisen tason sopimista parempana mallina.¹²

KUVIO 2. Arviot yhteiskunnallisten ristiriitojen ja vastakohtaisuuksien voimakkuudesta vuosina 1986–2021 (%)

VASEMMISTO NÄKEE RISTIRIITOJA PORVAREITA ENEMMÄN

Näkemykset ristiriitojen voimakkuudesta vaihtelevat eniten puoluekannatuksen mukaan. Suurimpien puolueiden kannattajakunnissa on kullakin omat herkkyytensä ristiriidoille.^a

SDP:n ja vasemmistoliiton kannattajien joukossa pidetään työnantajien ja työntekijöiden välistä ristiriitaa erityisen voimakkaana verrattuna koko väestön näkemyksiin (Kuvio 3). Vasemmistoliiton kannattajat näkevät rikkaiden ja köyhien välisen vastakkainasettelun selvästi voimakkaampana kuin väestö keskimäärin, mutta SDP:n kannattajatkin ovat keski-vertosuomalaista huolestuneempia varallisuuseroista. Vasemmistoliiton kannattajat näkevät lisäksi selvästi koko väestöä voimakkaampina ristiriidat esimerkiksi miesten ja naisten, yritysten ja luonnonsuojelun sekä vasemmiston ja oikeiston välillä.

Myös vihreiden kannattajat taipuvat selvästi vasemmiston suuntaan tunnistessaan ristiriitoja koko väestöä enemmän useimmilla osa-alueilla. Sen sijaan poliitikkojen ja kansan välillä vihreiden kannattajat näkevät selvästi koko väestöä vähemmän vastakohtaisuutta.

Perussuomalaisen kannattajat näkevät poliitikkojen ja kansan välisen ristiriidan erityisen voimakkaana. Myös kansallisen ja kansainvälisen kulttuurin välillä on perussuomalaisen kannattajien arvioissa selvästi voimakkaampaa ristiriitaa kuin muiden suomalaisten arvioissa. Sen sijaan vastaukset maahanmuuttajien ja syntyperäisten suomalaisten välisistä ristiriidoista eroavat perussuomalaisen kannattajien ja muun väestön välillä vain vähän. Se johtuu siitä, että kaikkien puolueiden kannattajat pitävät kyseistä vastakkainasettelua voimakkaana, tosin eri näkökulmista. Muiden puolueiden kannattajat suhtautuvat maahanmuuttoon pää-

osin myönteisesti ja pitävät rasismia Suomessa ongelmana. Perussuomalaisen äänestäjien suhtautuminen maahanmuuttoon on kielteistä, eivätkä he katso, että Suomessa juuri esiintyisi maahanmuuttajiin kohdistuvaa syrjintää ja rasismia.^b

Perinteisissä porvaripuolueissa ristiriitoja sen sijaan nähdään huomattavasti vähemmän kuin vasemmiston piirissä. Kokoomuksen kannattajat eivät näe ristiriitoja väestön keskiarvoa enempää oikeastaan missään. Eryteisesti rikkaiden ja köyhien, työnantajien ja työntekijöiden sekä yritysten ja luonnonsuojelun väliset jännitteet ovat kokoomuksen kannattajien mielestä selvästi vähäisempiä kuin suomalaisten mielestä keskimäärin.

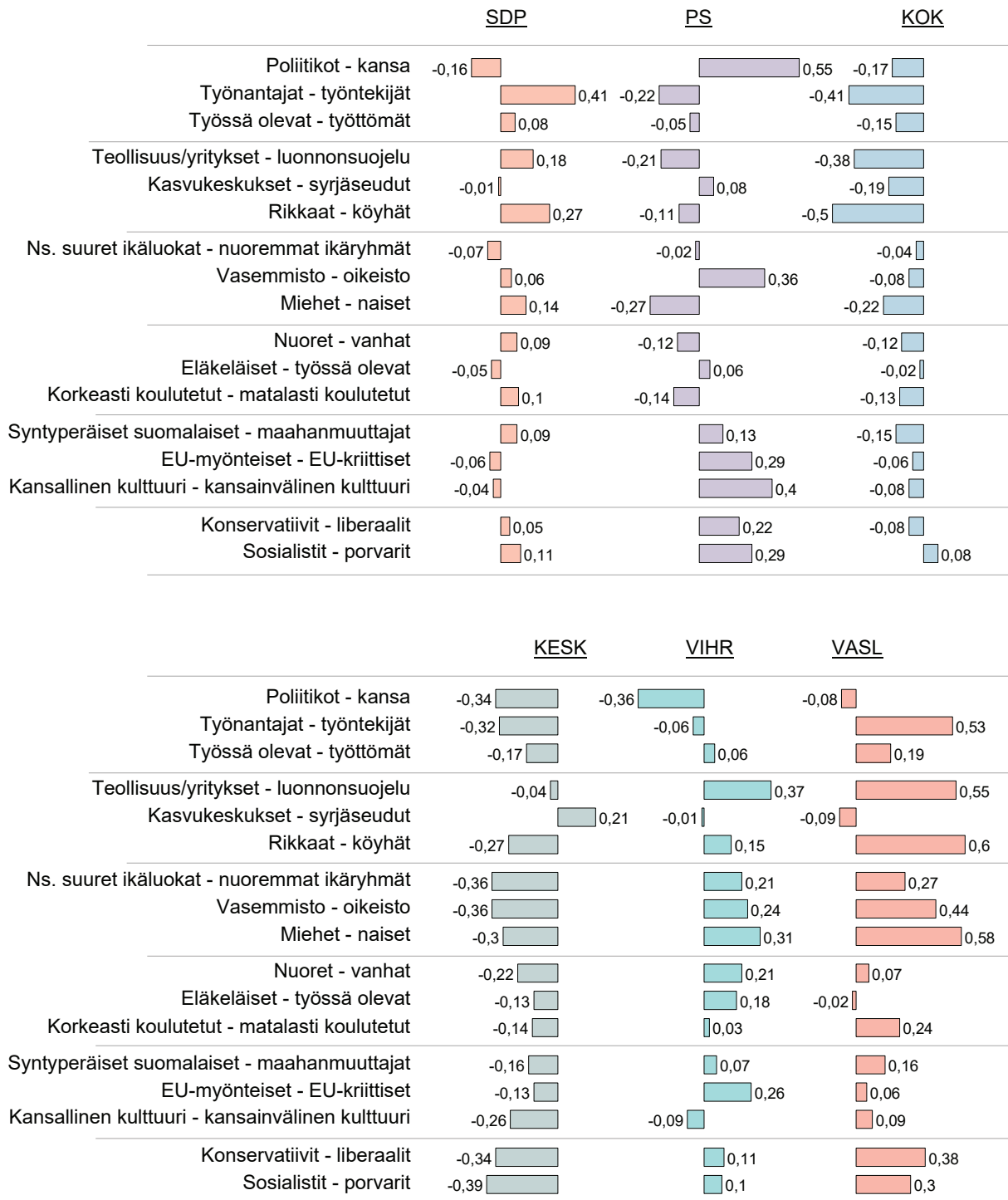
Keskustan kannattajien parissa suurin huoli on ristiriita kasvukeskusten ja syrjäseutujen välillä. Kaikilla muilla osa-alueilla keskustan kannattajat näkevät ristiriidat heikompina kuin väestö keskimäärin.

Kokonaisuutena vasemmistopuolueiden kannattajat näkevät suomalaisen yhteiskunnan selvästi ristiriitaisemmassa valossa kuin perinteisiä porvaripuolueita kokoomusta ja keskustaa äänestävät. Perussuomalaisen kannattajia muiden puolueiden äänestäjistä erottavat populismin (poliittisen eliitin ja kansan välinen ristiriita) ja kansallismielisyyteen viittaavat painotukset. Perussuomalaisen kannattajat kuitenkin jakavat vasemmistopuolueita äänestävien kanssa yhteisen nimittäjän: käsityksen voimakkaista ideologisista vastakkainasetteluista.

^a Pienempien puolueiden kannattajien näkemyksiä ei raportoida ryhmäkoon pienuudesta johtuvan epävarmuuden takia.

^b Ks. Kurrone (2021a) ja Haavisto (2019b).

KUVIO 3. Yhteiskunnallisten ristiriitojen voimakkuus: poliittisen kannan mukaiset näkemyserot (asteikkokeskiarvojen poikkeamat koko väestön keskiarvosta)

Kansainvälisen ja paikallisen ristiveto väheni

Neljä kansainvälisyyteen ja paikallisuuteen liittyvää ristiriitaa arvioidaan nyt hieman aiempaa lievemmiksi. Ne koskevat syntyperäisten suomalaisten ja maahanmuuttajien, kansallisen ja kansainvälisen kulttuurin, kasvukeskusten ja syrjäseutujen sekä EU-myönteisten ja EU-kriittisten välisiä jännitteitä. Kyseisillä vastakkainasetteluilla on pitkät perinteet, mutta viime vuosina ne ovat liittyneet keskeisesti myös populismin ja niin sanotun nativismin teemoihin. Populismissa korostuu poliittisen eliitin ja kansan välinen jännite. Nativismilla tarkoitetaan syntyperäisten kansalaisten, kansallisen kulttuurin ja perinteiden asettamista etusijalle.¹³

Seitsemän kymmenestä (70 %) arvioi syntyperäisten suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä olevan voimakasta ristiriitaa, kun vain hieman useampi kuin joka kymmenes (12 %) ei näe suurta ristiriitaa (Kuvio 4).

Suomalaiset ovat kaikissa väestöryhmissä laajalti yhtä mieltä maahanmuuttajien ja syntyperäisten suomalaisten välisen vastakkainasettelun voimakkuudesta (ks. Kuvioliite), mutta varsinaiset maahanmuuttoa koskevat mielipiteet vaihtelevat paljon.¹⁴

Aiheen herättämistä ristiriidoista huolimatta suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttoon on viime vuosina muuttunut varauksellisesta sel-

västi myönteisempään suuntaan erityisesti työperäisen maahanmuuton sekä maahanmuuton mukanaan tuoman kansainvälisyyden kohdalla.¹⁵ Näppinsä pelissä voi olla myös pandemialla, mikä on viime vuodet pitänyt turvapaikanhakijoiden määrät alhaisina.¹⁶

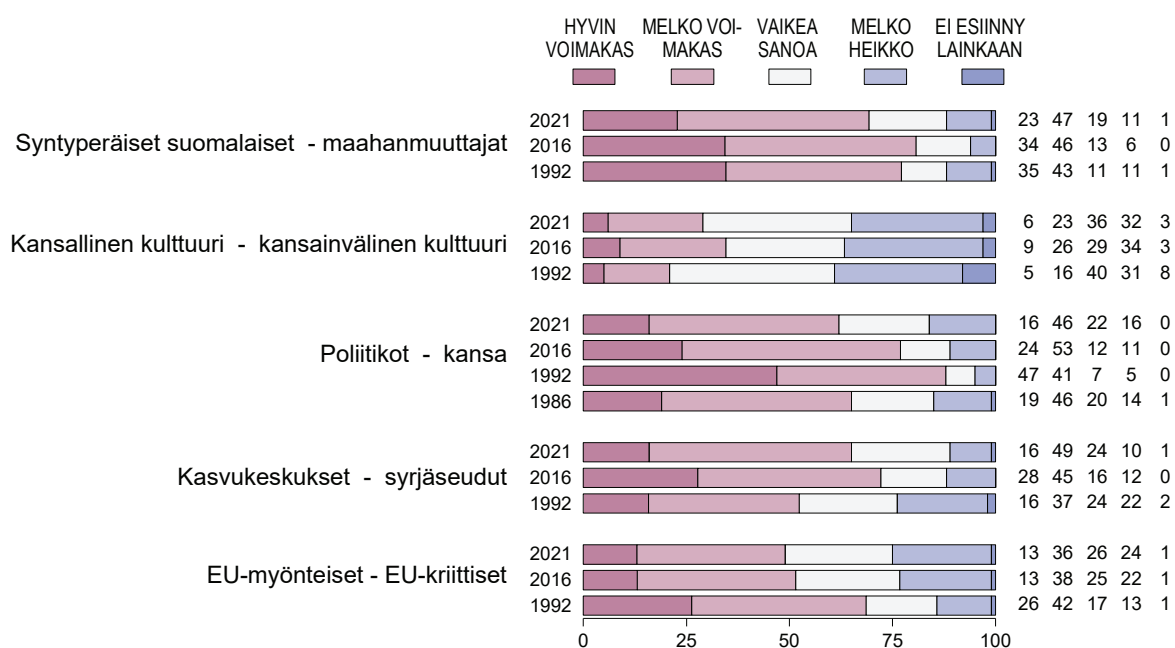
Vaikka lisääntyvä kansainvälisyys tuo mukanaan monikulttuurisuutta, suomalaiset eivät pidä sitä merkittävänä ristiriidan aiheena. Voimakasta ristiriitaa ja vastakohtaisuutta kansallisen ja kansainvälisen kulttuurin välillä näkee vain kolme kymmenestä (29 %) ja hieman useampi (35 %) ei näe.

Poliitikkojen ja kansan välillä 62 prosenttia suomalaisista näkee voimakasta vastakkainasettelua, ja vain 16 prosenttia pitää ristiriitaa vähäisenä. Poliitikkojen ja kansan välillä ristiriita on suomalaisten mielissä nyt alhaisempi kuin koskaan aiemmin EVAn kyselyissä. Havaitun ristiriidan lieventyminen saattaa liittyä koronapandemian tuomiin kriisiaikoihin. Ne muuttivat suomalaisten suhtautumista poliitikkoihin ja puolueisiin avoimien kielteisestä paljon suopeammaksi¹⁷, joskin pandemian jatkuessa kriittisyys poliitikkoja ja puolueita kohtaan on alkanut jälleen lisääntyä.¹⁸

Pandemian vaikutusten seurausta voi olla myös kasvukeskusten ja syrjäseutujen välillä havaitun ristiriidan nytkähtäminen hieman lievempään suuntaan. Pandemia vähensi hetkellisesti kasvu-

Monikulttuurisuus ei herätä riitoja.

KUVIO 4. Arviot yhteiskunnallisten ristiriitojen ja vastakohtaisuuksien voimakkuudesta vuosina 1986–2021 (%)

keskusten vetovoimaa, kasvatti kotimaan matkailua¹⁹ sekä lisäsi etätöitä ja -opintoja, joita tehtiin myös kakkosasunnoilla ja mökeillä.²⁰ Kaikki tämä on voinut tuoda kasvukeskusten ulkopuolista Suomea tutummaksi suomalaisille.

Kasvukeskusten ja syrjäseutujen välinen jännite näyttyy silti edelleen suomalaisten mielessä voimakkaana, sillä 65 prosenttia näkee siinä selvän ristiriidan ja vain joka kymmenes (11 %) ei näe. Kyseessä ei olekaan pelkkä vanhastaan kytemään jäänyt vastakkainasettelu, sillä aiemmassa EVAn Arvo- ja asennetutkimuksessa suomalaiset katsoivat suomalaisten olevan kaikkein eriarvoisimmassa asemassa alueellisesti ja asuinkunnittain (kaupunki – maaseutu) vertaillen.²¹

Myös EU-myönteisten ja EU-kriittisten välinen ristiriita on heikentynyt. Aikoinaan se jakoi juuri kasvukeskusten ja maaseudun väestöä eri leireihin. Nyt puolet (49 %) pitää vastakkainasettelua voimakkaana, mutta joka neljäs (25 %) ei ristiriitaa EU-asiassa enää näe. Asiaa selittää suomalaisten varsin myönteinen suhtautuminen EU-jäsenyyteen (ks. ss. 10–11).

Aate ja henkilökohtaiset ominaisuudet kärjistävät

Vaikka monet perinteisesti suuriksi arvioidut ristiriidat ovat kansalaisten mielestä lieventyneet, ei yhteiskunnallisten vastakkainasettelujen kokonai-

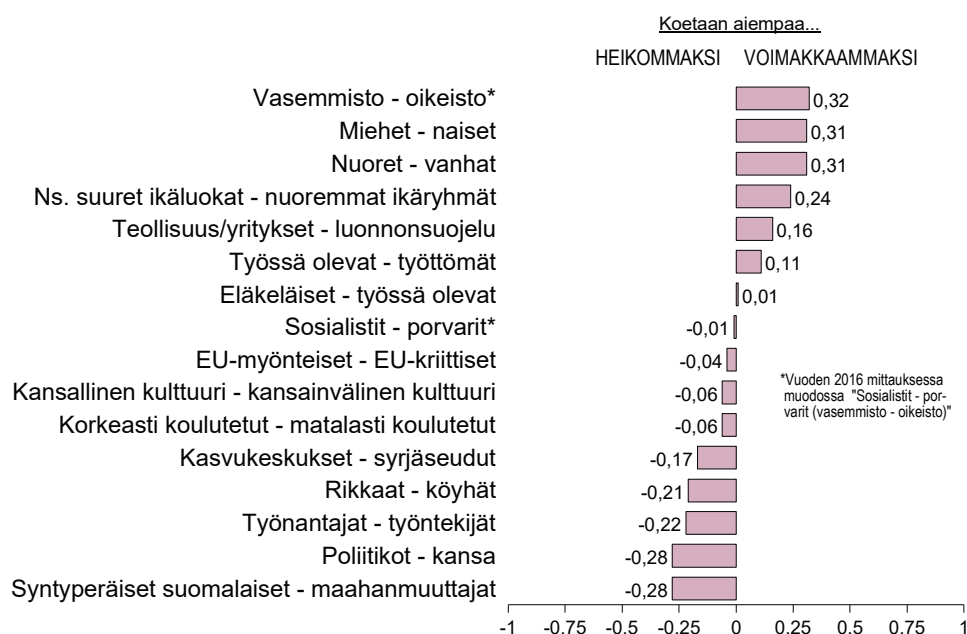
suus kuitenkaan näyttäydä paljoo seesteisempänä. Jotkut kyselyssä mukana olleista ristiriidoista ovat kärjistyneet, ja vastakkainasettelua nähdään aiempaa enemmän myös siellä, missä sitä aiemmin ei juuri ollut (Kuvio 5).

Eniten uutta jännitettä arvioidaan syntyneen poliittisen vasemmiston ja oikeiston välille. Kaksi kolmesta (66 %) näkee voimakasta ristiriitaa ja vastakohtaisuutta vasemmiston ja oikeiston välillä, ja vain 15 prosenttia arvioi vastakohtaisuuden heikoksi (Kuvio 6).

Ristiriidan terävöityminen voi osaltaan johduttaa politiikan nykyisestä hallitus-oppositioasetelmasta, jossa vastakkain ovat vasemmistoenemistöinen hallitus ja oikeisto-oppositio. Tosin vastaava blokkeihin perustuva aatteellinen jako hallituksen ja opposition välillä nähtiin jo Juha Sipilän muodostaessa vuonna 2015 hallituksen keskustan, perussuomalaisten ja kokoomuksen kesken. Jonkinlaista ideologista kärjistymistä on tapahtunut myös kansalaisten parissa, sillä poliittiseen keskustaan itsensä sijoittavien suomalaisten osuus on hieman vähentynyt ja oikeisto ja vasemmisto ovat jyrkentyneet kannoissaan.²²

Politiikan perinteinen jako vasempaan ja oikeaan on voimissaan. Sen sijaan sosialistien ja porvareiden välillä ristiriitaa on suomalaisten mielestä selvästi vähemmän kuin vasemmiston ja oikeiston välillä, eikä tämän ristiriidan liioin arvioida voimistuneen. Puolet (51 %) arvioi sosialis-

KUVIO 5. Yhteiskunnallisten ristiriitojen voimakkuus: muutokset arvioinneissa 2016–2021 (asteikkokeskiarvojen erotukset, yhteiset mittarit)

tien ja porvareiden välillä olevan voimakasta ristiriitaa, ja 22 prosenttia ei pidä sitä merkittävänä. Kyse saattaa olla siitä, että sosialismin vetovoima poliittisena agendana on vähentynyt, mikä puolestaan liudentaa myös porvarismin (ei-socialismi) merkitystä.

Myös viime aikoina paljon puheenaiheena ollut konservatiivien ja liberaalien vastakkainasettelu näyttää vasemmiston ja oikeiston välistä ristiriitaa heikompana. Puolet suomalaisista (50 %) pitää sitä voimakkaana ja 19 prosenttia ei pidä.

Suurten aatesuuntien välillä havaitaan siis jonkin verran jännitteitä, mutta niistä vain vasemmiston ja oikeiston vastakkainasettelu ylittää suomalaisen yhteiskunnan ristiriitojen raskaimpaan sarjaan. Tätä voi selittää EVAn aiemmissa kyselyissä saatu tulos, jonka mukaan suomalaisten suhtautuminen klassisiin ideologioihin ei ole erityisen intohimoista.²³ Vasemmiston ja oikeiston välisen ristiriidan voimistumista saattaa osaltaan selittää perussuomalaisten kannattajien asemoituminen entistä sel-

keämmin oikealle ja siitä johtunut identiteettioliittisten jännitteiden lisääntyminen.

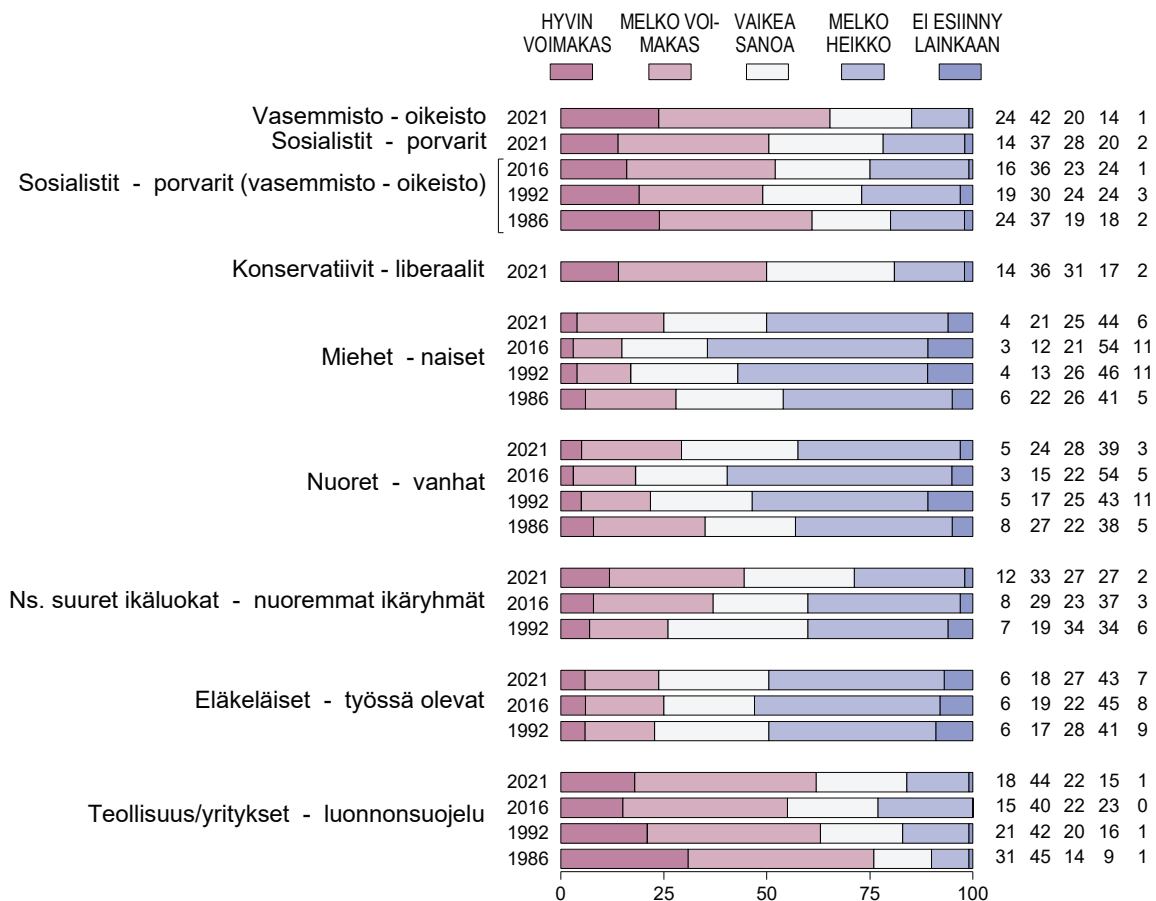
Myös muutama aiemmin selvästi heikoiksi koettu ristiriita on kansalaisten silmissä kasvatanut merkitystään. Yksi näistä koskee naisten ja miesten välistä vastakkainasettelua, jonka neljäsosa suomalaisista (25 %) näkee vahvana ja puolet (50 %) heikkona.

Suomalaiset arvioivat sukupuolten välillä vallitsevan ristiriidan aiempaa voimakkaammaksi, joskin se sijoittuu edelleen heikoimpien ristiriitojen joukkoon. Naiset näkevät vastakkainasettelun selvästi merkittävämpänä kuin miehet, sillä naisista 34 prosenttia näkee voimakasta ristiriitaa, miehistä vain 16 prosenttia. Sukupuolten keskinäisen vastakkainasettelun lisäksi naiset arvioivat muutkin kyselyssä mukana olleet eri väestöryhmien väliset ristiriidat kärjekkäämmiksi kuin miehet, jotka puolestaan näkevät aatteelliset ja kulttuuriset ristiriidat hieman voimakkaampina kuin naiset (Kuvio 7).

Myös nuorten ja vanhojen välillä havaitaan jännitteen kasvua. Selvää ristiriitaa nuorten ja ikään-tyneiden välillä näkee noin kolme kymmenestä (29

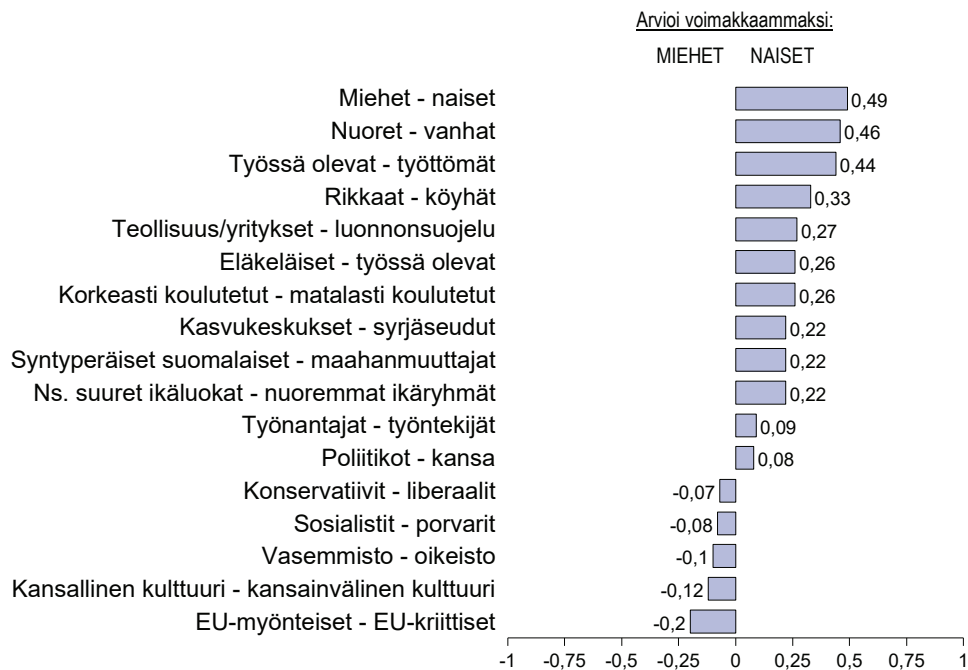
Naisten ja miesten ristiriidat kasvavat.

KUVIO 6. Arviot yhteiskunnallisten ristiriitojen ja vastakohtaisuuksien voimakkuudesta vuosina 1986–2021 (%)

KUVIO 7. Yhteiskunnallisten ristiriitojen voimakkuus: miesten ja naisten arviointien erot (asteikkokeskiarvojen erotukset)

%) ja useampi kuin neljä kymmenestä (42 %) ei näe. Vaikka ristiriitakokemus on edelleen varsin lievä, nyt sen arvioi heikoksi paljon aiempaa harvempi.

Ikäryhmien välinen vastakohtaisuus jyrkkenee, kun ristiriitatarkastelu kohdennetaan suurten ikäluokkien ja nuorempien ikäluokkien välille (45 % näkee voimakasta ristiriitaa, 29 % ei näe), ja vastakkainasettelu arvioidaan nyt aiempaa merkittävämmäksi.

Sukupolvien ja ikäryhmien välisten intressiristiriitojen korostuminen saattaa olla merkki sukupolvien välisestä solidaarisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta käytävän keskustelun viriämisestä. Väestömme on ikääntynyt, ja ikäsidonnaisten menojen kasvun rahoittamisen taakka lankeaa suurilla ikäluokilla pienemmille työikäisten ja vielä koulussa olevien ikäluokille.²⁴

Eläkeläisten ja työssä olevien välinen ristiriita jää kuitenkin ainakin toistaiseksi vaimeaksi. Vain

joka neljäs (24 %) näkee voimakasta ristiriitaa, kun puolet (50 %) ei sellaista näe. Siksi rahan, eläkkeiden ja verojen lisäksi nuorten ja vanhojen välillä koettujen jännitteiden lisääntymisessä voi olla kyse myös sukupolvien välisistä yhteiskunnallisista ja kulttuurisista katsantokantaeroista, joiden on tulkittu olevan kasvamaan päin.²⁵

Yksi näistä eroista koskee ilmasto- ja ympäristöasioita,²⁶ jotka kärjistävät laajemminkin mielipiteitä.²⁷ Siksi ei ole yllättävää, että teollisuuden ja luonnonsuojelun välillä nähdään selvää ristiriitaa ja vastakohtaisuutta, jota koskevat arviot ovat lisäksi hieman voimistuneet. 62 prosenttia suomalaisista pitää ristiriitaa voimakkaana ja vain 16 prosenttia ei pidä sitä merkittävänä. Luonnonsuojeluun liittyvien vastakkainasetteluiden merkitystä korostaa se, että suomalaiset katsovat teollisuuden ja elinkeinoelämän vastuullisuuden ympäristöasioissa pikemmin heikentyneen kuin kohentuneen tällä vuosituhanella.²⁸

EU-MYÖNTEISYYS KASVUSSA

Suomen EU-jäsenyys ei herätä suuria ristiriitoja, sillä valtaosa suhtautuu Suomen EU-jäsenyyteen myönteisesti ja vain harva kielteisesti.

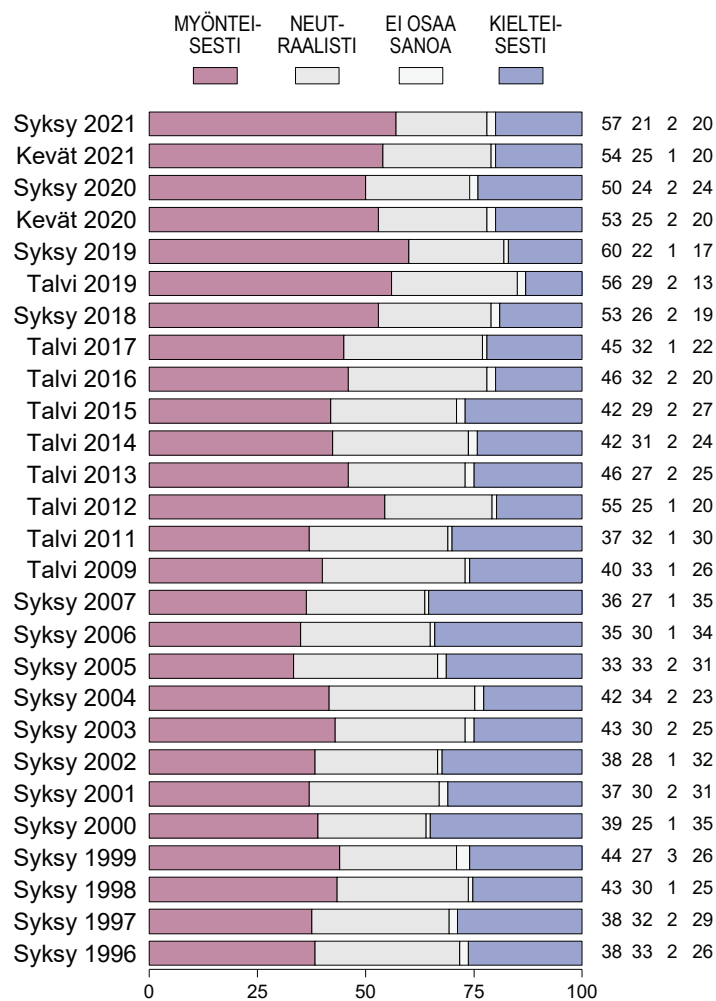
Suomen EU-jäsenyyteen myönteisesti suhtautuvien osuus on kasvanut vuoden takaisesta kolme prosenttiyksikköä 57 prosenttiin (Kuvio 8). Viidesosa (20 %) suhtautuu EU-jäsenyyteen kielteisesti ja likimain yhtä moni (21 %) neutraalisti.

Myönteinen suhtautuminen EU-jäsenyyteen kasvaa nyt toista kertaa peräkkäin syksyllä 2020 mitatun aallopohjan (50 % EU-myönteisiä) jälkeen. EU-myönteisyyden pieni notkahdus ajoittuu koronapandemian

ensimmäiseen vuoteen, jolloin Euroopan unioni ei vaikuttanut kykenevän tarjoamaan ratkaisuja kriisiin keskellä. Sittemmin EU käynnisti rokotteiden hankkimisohjelmansa, jonka puitteissa Suomikin hankki koronarokotteensa.

Vuosien 2020–2021 poliittinen keskustelunaihe Suomessakin oli EU:n elpymistukipaketti, joka ei saanut suomalaisilta varauksetonta tukea, vaan jakoi näkemykset kahtia.^a Eduskunta hyväksyi elpymistukipake-

KUVIO 8. Miten suhtautuu nykyisin maamme EU-jäsenyyteen (%)

* Vuosien 1996-1999, 2001, 2003, 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

^a Ks. Haavisto (2021).

^b Eduskunta (2021).

tin käytön toukokuussa 2021^b, ja sen jälkeen EU-maiden tulonsiirtoihin liittyvät aiheet eivät ole enää olleet niin näkyvästi esillä julkisuudessa.

EU-myönteisyyden elpymistä saattaa osaltaan selittää tukipaketikeskustelun hiipuminen, EU:n osoittautuminen hyödylliseksi rokotteiden hankinnassa sekä EU:hun liittyvien ongelmien ja ristiriitojen väistyminen uutisaiheista.

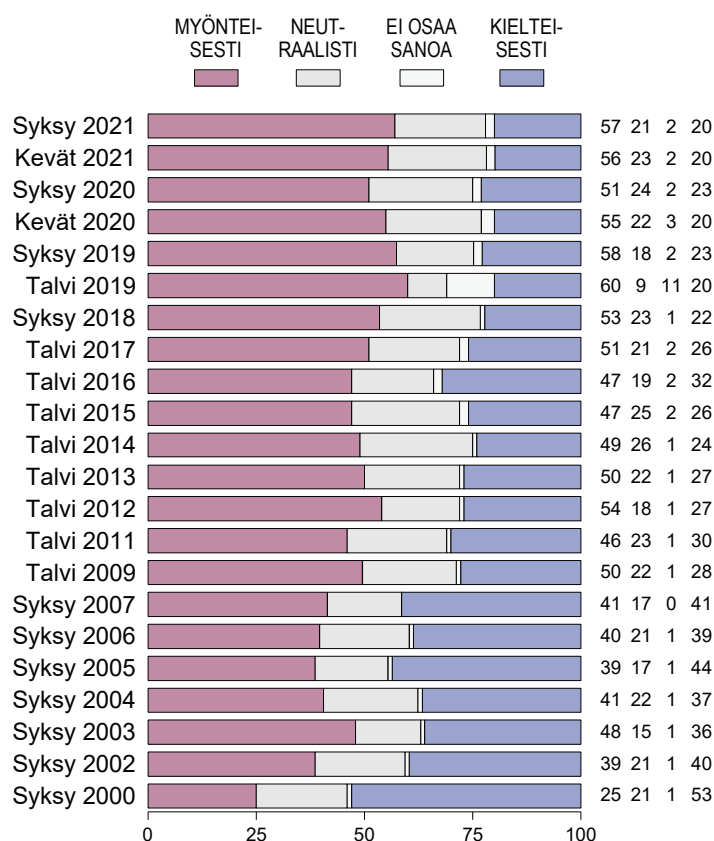
Väestöryhmien kohdalla muutokset EU-myönteisyydessä ovat vähäisiä, mutta huomionarvoista on kokoomuksen äänestäjien melko selvästi vahvistunut EU-myönteisyys edelliseen, kevään 2021, mittauskertaan verrattuna (ks. Kuvioliite). Elpymistukipaketti jakoi vahvasti kokoomusäänestäjien näkemyksiä, joten aiheen väistyminen saattaa selittää EU-myönteisyyden vahvistumista. EU-myönteisinä erottuvat kokoomuksen kannattajien (82 % myönteisiä) ohella vihreiden (88 %), SDP:n (78 %), RKP:n (71 %) ja vasemmistoliiton (67 %) kannattajat. Keskustan kannat-

tajistakin enemmistö (52 %) on myönteisiä, ja kristillisdemokraattien (38 %) ja Liike Nytin (36 %) äänestäjistä vähemmistö myönteisiä. Ainoastaan perussuomaisten äänestäjien enemmistö (65 %) on EU-kielteisiä ja heistä myönteisiä on vain 14 prosenttia.

Suhtautuminen Suomen eurojäsenyyteen on kehittynyt samaan suuntaan kuin suhtautuminen EU-jäsenyyteen. Yhtä suuri osuus kuin suhtautuu EU-jäsenyyteen myönteisesti (57 %) suhtautuu myös myönteisesti siihen, että Suomen rahyksikkö vaihdettiin markasta euroksi (Kuvio 9). Lukemat ovat samat myös kielteisesti suhtautuvien (20 %) ja asiaan neutraalisti suhtautuvien (21 %) kohdalla.

Väestöryhmittäinen erittely noudattaa suhtautumisessa eurojäsenyyteen samaa kaavaa kuin EU-jäsenyyden kohdallakin: puolueiden kannattajien näkemyksissä on tyypillinen vaihtelunsa, mutta myönteisyys kasvaa koulutuksen ja sosioekonomisen aseman kohotessa.

KUVIO 9. Miten suhtautuu siihen, että rahyksikkömme vaihdettiin markasta euroksi (%)

*Kysymysmuoto muuttunut seurannan aikana. Ennen vuotta 2011 kysymys kuului: '... siihen, että markka korvattiin [korvataan] eurolla vuoden 2002 alussa'. Vuosien 2003, 2005, 2007 ja 2012 tulokset perustuvat EVAn EU-asennetutkimukseen.

VIITTEET

- 1 Yhteiskunnalliset ristiriidat ovat olleet EVAn Arvo- ja asennetutkimuksen seurannassa 1980-luvulta asti, ks. Haikonen & Kiljunen (2003) ja Haavisto (2016).
- 2 Kyse on asiantilaa ja mielipidettä koskevien kysymysten välisestä erosta. Tietyn vastakkainasettelun voimakkaaksi tai heikoksi arvioivista joillekin sen kohteena olevat asiakysymykset voivat olla (eri tavoin) tärkeitä, toisille vähäarvoisia ja osalla ei välttämättä ole kantaa ristiriidan kohteena oleviin asioihin.
- 3 Haavisto & Kurronen (2020), ss. 3–5.
- 4 EVA (2020), s. 32.
- 5 Metelinen (2021a).
- 6 Haavisto & Kurronen (2020).
- 7 Haavisto (2019a), s. 6.
- 8 Haavisto (2018), ss. 6–8.
- 9 Haavisto (2019a), ss. 6–10.
- 10 Hara (2021).
- 11 EVAn ristiriitakyselyn vertailuvuosista vuonna 2016 meneillään olivat silloisen pääministeri Juha Sipilän (kesk.) aloitteesta käynnistetyt neuvottelut kilpailukykysovimuksesta. Vuosi 1992 ajoittuu puolestaan keskelle lamaa ja laajaan työttömyyteen johtaneita laajoja irtisanomisia. Vuonna 1986 tulopoliittiset neuvottelut olivat puolestaan poikkeuksellisen vaikeat, ja päällä oli mm. yleislakkouhka.
- 12 Metelinen (2019a).
- 13 Mudde (2007), ks. myös Apunen ym. (2017), ss. 27–39.
- 14 Kurronen (2021a), s. 6. Ks. myös Haavisto (2019b).
- 15 Kurronen (2021a).
- 16 Vuosien 2015–2016 pakolaiskriisi muutti suomalaisten maahanmuuttoasenteita väliaikaisesti torjuvampaan suuntaan, ks. Haavisto (2019b), s. 2.
- 17 Haavisto (2020a).
- 18 Metelinen (2021b).
- 19 Tilastokeskus (2021).
- 20 Pandemian aikana enemmistö etätyötä tehneistä on tehnyt etätöitä myös muualla kuin kotonaan, ks. Hybridisuomi (2021).
- 21 Metelinen (2021a).
- 22 Metelinen (2021c).
- 23 Suomalaiset suhtautuvat liberalismin selvästi myönteisemmin kuin konservatismiin, ja kapitalismin asennoidutaan myönteisemmin kuin sosialismiin, ks. Haavisto (2020b).
- 24 Kurronen (2020a) ja Kurronen (2020b).
- 25 Siltamäki (2020).
- 26 Nuoret (alle 25-vuotiaat) pitävät ilmastonmuutosta suurempana uhkana kuin varttuneemmat ikäluokat, ks. Kurronen (2021b), kuviliitteineen.
- 27 Metelinen (2019b).
- 28 Ks. Metelinen (2019b), s. 8.

LÄHTEET

- Apunen, M., Fukuyama, F., Haavisto, I., Ylisalo, J. ja Zakaria, F. (2017). Tyytymättömyyden siemenet – Mistä populismi tulee, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/09/eva_raportti_populismi_kansilla.pdf
- Eduskunta (2021). EU:n monivuotisen rahoituskehityksen ja elpymisvälineen käsittely 2020–21?. https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/euasiat/Sivut/EU-monivuotinen-rahoituskehitys-elpymisvaline-kasittely-eduskunnassa.aspx (haettu 10.2.2022).
- EVA (2020). Menojen kirja, EVA Fakta, Taloustieto Oy, Helsinki. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/10/eva-fakta-menojen-kirja-2020.pdf>
- Haavisto (2016). Palautetta päättäjille – Suomalaiset ovat havahtuneet talouskasvun tärkeyteen; eliitille moitteita saamattomuudesta, teoksessa Apunen, M. ym. (2016). Sovinnon eväät, EVAn Arvo- ja asennetutkimus 2016, Eva Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2016/03/EVA_Arvo-ja-asenne_2016_Sovinnon_ev%C3%A4%C3%A4t.pdf
- Haavisto, I. (2018). Jäähvyäiset perustulolle – Suomalaisen mielestä sosiaaliturvan pitää perustua tarpeeseen, EVA Analyysi No 74. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/09/EVA-Analyysi-J%C3%A4%C3%A4hyv%C3%A4iset-perustulolle-74.pdf>
- Haavisto, I. (2019a). Rahan takia – Työ merkitsee suomalaisille ensisijaisesti ansioita, EVA Analyysi No 77. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/11/eva_analyysi_no_77.pdf
- Haavisto, I. (2019b). Härmä sulaa – Suomalaisen maahanmuuttoasenteet pehmenevät, mutta muutos on hidaskas. EVA Analyysi No 68. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/03/eva_analyysi_no_68-1.pdf
- Haavisto, I. (2020a). Poliittikan poikkeustila – Koronakriisi yhdisti suomalaiset, EVA Analyysi No 81. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/04/eva-analyysi-no_81.pdf
- Haavisto, I. (2020b). Askel oikealle – Suomalaiset suhtautuvat myönteisesti markkinatalouteen, EVA Analyysi No 79. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/03/eva_analyysi_no_79.pdf
- Haavisto, I. (2021). Elpymispaketti jakaa suomalaiset kahtia, mutta EU:n kannatus kasvaa, EVA Artikkelit. <https://www.eva.fi/blog/2021/05/09/elpymispaketti-jakaa-suomalaiset-kahtia-mutta-eun-kannatus-kasvaa/>
- Haavisto, I. ja Kurronen, S. (2020). Saa rikkautta – Amerikkalainen unelma ei ole suomalaisillekaan vieras, EVA Analyysi No 86. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/11/eva-analyysi-no-86.pdf>
- Haikonen, J. ja Kiljunen, P. (2003). Mitä mieltä, suomalainen? – EVAn asennetutkimuksien kertomaa vuosilta 1984–2003, EVA Raportti, Taloustieto Oy, Helsinki. http://www.eva.fi/wp-content/uploads/files/149_asenne_20v.pdf
- Hara, J. (2021). Teollisuusliitto syyttää työnantajaa palkkakerroksen hajaannuksesta ja vannoo puolustavansa jäsentensä etua – ”Mitään keinoa ei ole suljettu pois”, YLE Uutiset 24.9.2021. <https://yle.fi/uutiset/3-12114262> (haettu 10.2.2022).
- Hybridisuomi (2021). Kansaliskysely 2021 – Osa 3 – Etätyöt pandemian aikana ja sen jälkeen. <https://hybridisuomi.fi/wp-content/uploads/2021/07/Hybridisuomi-2021-Osa-3-etatyot-pandemian-aikana-ja-sen-jalkeen.pdf>
- Kurronen, S. (2021a). Tervetuloa töihin – Yhä useampi suomalainen on suojelemaan työpäiselle maahanmuutolle, EVA Arvio No 32. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/06/eva-arvio-032.pdf>
- Kurronen, S. (2021b). Pandemian perintö – Ilmastokysymykset ja talous jakavat suomalaisten mielipiteitä, EVA Arvio No 33. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/08/eva-arvio-033.pdf>
- Kurronen, S. (2020a). Tuomitut maksamaan – Näin koronalaskua jaetaan reilusti sukupolvien välillä, EVA Arvio No 22. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/05/eva-arvio-022.pdf>
- Kurronen, S. (2020b). Eläkemasujen noidankehä – Eläkemenojen kasvu voi johtaa hyvinvointivaltion alasajoon, EVA Arvio No 26. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/10/eva-arvio-026.pdf>
- Metelinen, S. (2021a). Tasa-arvoiset – Suomalaiset kokevat eriarvoisuuden vähenevän, EVA Analyysi No 91. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/04/eva-analyysi-no-91.pdf>
- Metelinen, S. (2021b). Epäluottamuksen paluu – Usko politiikkaan osoittautui koronakevään poikkeustilaksi, EVA Arvio No 28. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/12/eva-arvio-028.pdf>

- Metelinen, S. (2021c). Oikeisto jyrkkenee – Suomalaiset jakautuvat aiempaa selkeämmin vasemmistoon ja oikeistoon. EVA Arvio No 35. <https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2021/12/eva-arvio-035.pdf>
- Metelinen, S. (2019a). Paremman palkan perässä – Työpaikkakohtainen sopiminen pelottaa ja houkuttaa, EVA Analyysi No 78. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/11/eva_analyysi_no_78.pdf
- Metelinen, S. (2019b). Elämänmuutoksen empijät – Suomalainen on valmis ilmastotoimiin, kunhan naapurikin on, EVA Analyysi No 73. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2019/06/eva_analyysi_no_73-5.pdf
- Mudde, C. (2007). Populist Radical Right Parties in Europe, Cambridge University Press.
- Siltamäki, T. (2020). Nuoriso, pilalla – Kuinka yltäkylläisyys sai meidät ajattelemaan vain itseämme, EVA Pamfletti, Taloustieto Oy, Helsinki. https://www.eva.fi/wp-content/uploads/2020/02/EVA_pamfletti_2020_1-kansineen.pdf
- Tilastokeskus (2021). Kotimaanmatkat lisääntyivät lähes kolmanneksen hellekesänä 2021, Suomalaisen matkailu, Liikenne ja matkailu, Tilastokeskus. https://www.stat.fi/til/smat/2021/14/smat_2021_14_2021-10-21_tie_001_fi.html (haettu 10.2.2022).

Näin kysely tehtiin

Tulokset perustuvat 2 042 henkilön antamiin vastauksiin. Tulosten virhemarginaali on koko väestön tasolla 2–3 prosenttiyksikköä kumpaankin suuntaan. Tiedot kerättiin 24.9.–7.10.2021. Vastaajat edustavat koko maan 18–79-vuotiasta väestöä. Aineisto on kerätty Taloustutkimuksen internetpaneelilla ja painotettu edustamaan väestöä iän, sukupuolen, asuinalueen, koulutuksen, ammatin tai aseman, toimialan ja puoluekannatuksen mukaan. Aineiston tilastollisen analyysin ja tulosgrafiikan on tehnyt Pentti Kiljunen (Yhdyskuntatutkimus Oy). Tulokset ja niiden tarkemmat väestöryhmittäiset erittelyt löytyvät EVAn kotisivuilta. EVAn Arvo- ja asennetutkimuksia on tehty vuodesta 1984.

EVA Analyysin *Sukset ristissä* kirjoittajat

EVA:n tutkimuspäällikkö
ILKKA HAAVISTO

EVA:n ekonomisti
SANNA KURRONEN

EVA:n toimituspäällikkö
SAMI METELINEN

ELINKEINOELÄMÄN VALTUUSKUNTA

Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA on elinkeinoelämän ajatuspaja, jonka tavoitteena on edistää yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA toimii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajien kohtaamispaikkana.

EVA tuottaa tietoa ja uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun.

EVA Analyysit ottavat kantaa ajankohtaisiin kysymyksiin ja tarjoavat ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin.

Analyysit löytyvät EVA:n kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu) • ISSN 2342-0782 (PDF)